

Türkiye’de Mikro kredi Uygulamalarının Kadın Yoksulluğu Açısından Önemi

Rüveyda KIZILOĞLU¹

Arş. Gör.

ruveyda.kiziloglu@gop.edu.tr

Meral UZUNÖZ¹

Doç. Dr.

meral.uzunoz@gop.edu.tr

Orhan GÜNDÜZ²

Yrd. Doç. Dr.

orhangunduz@inonu.edu.tr

¹Gaziosmanapaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, 60240 TOKAT

²Inönü Üniversitesi Battalgazi Meslek Yüksekokulu, 44210, MALATYA

Özet

Yoksulluk tüm dünya için önemli bir sorun olmakla birlikte kadınlar bu sorunu daha derinden yaşamaktadırlar. Toplumun kadına olan bakış açısı, kadınların düşük ücretle çalışmaya razı olmaları gibi faktörlerin bunda etkili rol oynadığı gözlenmektedir. Yoksullukla mücadelede kullanılacak birkaç yöntemden bir tanesi de mikro kredi yaklaşımıdır. Mikro kredi yoksullara ve özellikle kadınlara ekonomik bağımsızlığını ve kendine güvenini de kazandırmaktadır.

Bu çalışmayla; kadın yoksulluğu ile mücadelede mikro kredi uygulamasının yeri ve önemini belirlemek ve bu uygulamanın Türkiye’deki durumunu incelemek hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mikro kredi, Yoksulluk, Kadın, Türkiye

The Importance of Micro-Credit Practices Regarding Woman Poverty in Turkey

Abstract

Although, poverty is a major problem for the whole world, women are more affected from poverty. Factors, such as societal perspective against women and women who are willing to work for low pay, affected the poverty of women. One of several ways that can be used in fighting against poverty is micro-credit application. Micro-credit is provide the economic independence and self-confidence to the poor, especially to women. This study was aimed to determine the role and importance of micro-credit practices in challenging against women poverty and to investigate the micro-credit applications of Turkey.

Key words: Micro-Credit, Poverty, Woman, Turkey

1. Giriş

Hemen bütün dünya ülkelerinin ve ülkeyi yönetenlerinin en belirgin ekonomik amacı yoksulluğu önleyici politikalarla geliştirerek, yoksulluğu azaltmaktır. Bu amaca ulaşmada kullanılan araçların başında finansman destekleri gelmektedir. Önceleri makro düzeyde finansal destekler kabul görmekte iken, günümüzde makro bazlı finansman destekleri yerine mikro bazlı finansman destekleri ve uygulamalarının yoksullukla mücadelede daha etkin olduğu kabul edilmektedir.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerin kalkınmasında mikro girişimcilik ve küçük işletmelerin çok önemli bir rolü vardır. Geniş kitlelerin ve özellikle kadınların sonuçlarından etkilendiği yoksulluk ve kaynaklara erişememe konularında gereken tedbirlerin alınması için yoksullukla mücadele politikalarının başarılı bir şekilde uygulanabilmesi neticesinde mikro kredi konusu daha da önemli hale gelmiştir (Öztürk ve Çetin, 2009).

Bu çalışmanın amacı; günümüzde insanlığın en önemli sorunlarının başında gelen yoksulluğu ve yoksulluktan en çok etkilenen kadınların yoksulluğunu incelemek ve kadın yoksulluğu kavramını yoksullukla mücadele politikaları kapsamında değerlendirmektir.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde genel itibariyle yoksulluk kavramı, Türkiye’de yoksulluğun genel bir görünüşü ve yoksulluğun nedenleri ele alınmıştır. İkinci bölümde yoksulluktan en çok etkilenen kesimler bağlamında kadınlar ve yoksulluk konusu; mikro kredi incelenmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye’de Mikro kredi uygulamaları ve değerlendirilmesi yapılmıştır. Son olarak yoksullukla mücadele etkinliği ve uygulanabilirliği konusunda genel bir değerlendirme yapılmıştır.

2. Yoksulluk Kavramı

Yoksulluk, insanlık tarihinde sürekli olarak var olan ve çözüm aranan bir sorundur. Yoksulluğun yalnızca ekonomik bir sorun değil, sosyal ve ahlaki boyutları da olan karmaşık bir sorun olarak ortaya çıkması, zaman içerisinde yoksulluğu ortadan kaldırmak ya da en azından azaltmak için girişilen çabaların da değişik biçimler almasına yol açmaktadır. (Kalaycıoğlu, 2007).

Yoksulluğun tanımı üzerinde henüz tam bir görüş birliği sağlanamamıştır. Yoksulluğa ilişkin birçok değişik kavram ve bu kavramlara bağlı olarak da birçok değişik tanım bulunmaktadır. Yoksulluk tanımıyla ilgili olarak öncelikle karar verilmesi gereken; yoksulluğun sırf ekonomik bir sorun mu, yoksa buna ek olarak sosyal hatta siyasal veya son zamanlardaki tartışmalar göz önüne alındığında yönetsel bir sorun olarak mı ele alınacağına ilişkindir (Şenses, 2003).

Seyyar (2003), yoksulluk kavramından çoğu zaman fakirlik, sefalet, açlık, yokluk, muhtaçlık, hayatta kalma savaşı,

temel ve zorunlu ihtiyaçlarını yeterince karşılayamama, yeterli varlığa sahip olmama, düzenli gelirden mahrum olma ve beklenilmeyen durumlarda ortaya çıkan maddi zorluklardan dolayı sıkıntı çekme hali anlaşıldığını ifade etmektedir.

İnsanın kendini gerçekleştirme fırsatına sahip olmaması ve içinde bulunduğu toplum tarafından kabul edilmesine olanak sağlayacak imkânlardan yoksun bulunması da birer yoksulluk durumudur. Bir başka tanımla yoksulluk, insan haysiyetine ve şahsiyetine yaraşır bir hayat düzeyinin altında yaşama ve maddi yönden yetersiz olma durumudur (Seyyar, 2003).

Buradan hareketle, son dönemlerdeki eğilimler de göz önüne alındığında yoksulluğun yalnızca ekonomik olarak ele alınamayacak kadar karmaşık bir olgu olduğu, insan hayatının tüm boyutlarını (ekonomi, siyasi ve sosyal katılım, eğitim, sağlık, insan hakları, çevre vb.) kapsadığı anlaşılmaktadır (Coşkun ve Tireli, 2008).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) yoksulluğu; mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk, öznel yoksulluk, insani yoksulluk gibi kategorilere ayırarak açıklamaktadır.) Bu tanımlara göre;

Mutlak Yoksulluk ve Açlık Sınırı: Mutlak yoksullukta, öngörülmuş bir gelir veya tüketim seviyesinin altında kalan bireyler yoksul olarak nitelendirilmektedir. Mutlak yoksulluk, hanehalkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamaması durumudur (Coşkun ve Tireli, 2008).

Dünya Bankası, günlük geliri minimum 2.400 kalori besini almaya yetmeyen insanları mutlak yoksul olarak tanımlamaktadır. Mutlak yoksulluk sınırı, ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre de değişmektedir. Açlık sınırı altına düşmemek veya yeterli düzeyde beslenebilmek için, az gelişmiş ülkelerde bir kişinin günde en az 1 dolara sahip olması gerekirken; Türkiye'nin de dâhil edildiği Doğu Avrupa ülkelerinin de içinde bulunduğu grup için bu miktar 4 dolardır (Seyyar, 2003; Alcock, 2006).

Görelî Yoksulluk: Görelî yoksulluk kavramı, yoksul hane halkı veya birey ile o toplumda yaşayan ve mevcut koşullara göre ortalama bir gelire sahip olan hane halkı veya birey arasındaki gelir kaynaklarına sahip olma kabiliyeti arasındaki farkı ifade eder (Dumanlı, 1995). Görelî ve mutlak yoksulluk tanımları arasındaki en önemli fark, mutlak yoksulluk sınırının sabit olmasıdır. Görelî yoksulluk sınırları ise ülke içindeki ortalama gelir ve harcama seviyelerine göre değişmektedir. Ortalama harcama seviyesi ne kadar yüksek ise görelî yoksulluk oranı da o denli yüksek olacaktır (Gökyay, 2008).

Öznel Yoksulluk: Asgari temel gereksinimlerin karşılanıp karşılanamadığı sorusunun cevaplandırılmasında yoksulların kendi algılarının esas alınmasını ifade eden yaklaşımlar “öznel yoksulluk yaklaşımları” olarak ifade edilmektedir (Coşkun ve Tireli, 2008). Öznel yoksulluk çizgisini belirlemek için büyük ölçekli anketler yaparak toplumun bu konudaki görüşü belirlenmektedir. Öznel yoksullukta, anket sonuçlarından refah düzeyleri ile gelirler arasında bağlantı kurularak, kritik bir refah düzeyi seçilip ona karşılık gelen gelir düzeyi yoksulluk çizgisi olarak kabul edilmektedir (Kösemen, 2004).

İnsani Yoksulluk: “İnsani yoksulluk” kavramı, okur-yazarlık, yetersiz beslenme, kısa yaşam süresi, ana-çocuk sağlığının yetersizliği, önlenebilir hastalıklara yakalanmak gibi temel insani yeteneklerden yoksun olmak biçiminde tanımlanabilir. Buna göre bireyin, temel insani yeteneklerini sürdürebilecek olan mal, hizmet ve altyapıya (enerji, hijyen, eğitim, iletişim, içme suyu) erişiminin yokluğu ya da kısıtlanması, yoksulluğun “insani” boyutu olarak nitelendirilmektedir (Kalaycıoğlu, 2007).

2.1. Türkiye’de Yoksulluğun Genel Bir Görünümü

Türkiye’de yoksulluğun ve eğitim durumuna göre gelişim seyrini inceleyebilmek için Çizelge 1 düzenlenmiştir. Çizelge incelendiğinde yoksulluğun yıllar geçtikçe azaldığı görülmektedir. Yine çizelgeden, kadın nüfus ile eğitim düzeyi düşük olan bireylerin daha yoksul olduğu görülmektedir.

Çizelge 1. Türkiye’de Hane Halkı Fertlerinin Cinsiyet ve Eğitim Durumuna Göre Yoksulluk Oranı (%)

Eğitim Geçmişi	Bireysel Yoksulluk Oranı					
	2002			2009		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Türkiye						
Toplam	26.96	26.72	27.19	18.08	17.10	19.03
6 yaşından küçük fertler	33.17	32.92	33.44	24.04	22.87	25.27
Okur-yazar değil veya okul bitirmeyen	36.99	37.68	36.54	29.84	30.34	29.52
İlkokul	26.13	28.06	24.33	15.34	16.86	13.83
İlköğretim	26.37	28.40	24.10	17.77	17.19	18.39
Ortaokul ve orta dengi meslek	18.77	19.49	17.38	9.76	10.89	7.82
Lise ve lise dengi meslek	9.82	10.99	8.24	5.34	5.71	4.76
Yüksekokul, fakülte ve ustü	1.57	1.22	2.12	0.71	0.92	0.40
Kent						
Toplam	21.95	21.88	22.03	8.86	8.45	9.26
6 yaşından küçük fertler	31.18	31.20	31.15	13.01	12.20	13.88
Okur-yazar değil veya okul bitirmeyen	31.95	32.98	31.28	16.13	16.59	15.82
İlkokul	21.80	24.07	19.78	7.23	7.88	6.65
İlköğretim	21.27	21.52	21.00	8.46	8.44	8.49
Ortaokul ve orta dengi meslek	13.80	14.47	12.69	5.81	6.04	5.46
Lise ve lise dengi meslek	7.06	8.14	5.72	3.75	4.05	3.30
Yüksekokul, fakülte ve ustü	1.07	1.34	0.64	0.48	0.64	0.24
Kır						
Toplam	34.48	34.02	34.92	38.69	37.13	40.15
6 yaşından küçük fertler	36.79	36.09	37.56	48.69	47.48	49.92
Okur-yazar değil veya okul bitirmeyen	43.29	43.65	43.07	48.83	51.01	47.57
İlkokul	31.11	32.43	29.82	31.02	32.18	29.67
İlköğretim	33.99	37.87	29.17	37.98	36.48	39.55
Ortaokul ve orta dengi meslek	30.11	29.05	33.25	24.41	25.03	22.43
Lise ve lise dengi meslek	17.65	18.18	16.75	14.65	14.15	15.72
Yüksekokul, fakülte ve ustü	4.37	0.45	9.08	3.37	3.70	2.68

Kaynak: <http://www.ksqm.gov.tr/Pdf/TCEUlusaleylemlani.pdf>

Not: Çizelge oluşumunda Güzel, 2011’den yararlanılmıştır.

Yoksulluğu ortaya koyan bazı kriterlere ait değerler tespit edilerek Çizelge 2’de verilmiştir. Türkiye’de yoksulluğun genel görünümünü incelendiğinde, genel anlamda gıda yoksulluğunun yıllara göre oransal olarak azaldığını söylemek mümkündür. Harcama esaslı görelî yoksulluk kentsel alanda yıllar itibari ile değişmeler göstermesine karşın bugüne gelindikçe yüzdeler oran olarak azalırken kırsal alanda yüzdeler oran olarak artmakta olduğu gözlenmektedir (Çizelge 2). 2009 yılı sonunda hem kırsal alanda (%48.83) hem de kentsel alanda (%16.13) toplam nüfusun Okur-yazar değil veya okul bitirmediği sonucu çıkarılabilir. Fakat toplam nüfusun kentte %12.20’sinin, kırsalda %48.69’nunun 6 yaştan küçük yani okula gitmediğinde Türkiye’nin okur-yazar olmayan nüfusunun içinde okul çağına gelmeyen nüfusun fazla yer aldığından yüksek görüldüğü söylenebilir.

Çizelge 2. Yoksulluk sınırı yöntemlerine göre 2002-2009 yıllarına ait bireysel yoksulluk oranları (%)

Yöntemler	Bireysel yoksulluk oranı							
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Gıda yoksulluğu (açlık)	1.35	1.29	1.29	0.87	0.74	0.48	0.54	0.48
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	26.96	28.12	25.60	20.50	17.81	17.79	17.11	18.08
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı	0.20	0.01	0.02	0.01	-	-	-	-
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı	3.04	2.39	2.49	1.55	1.41	0.52	0.47	0.22
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı	30.30	23.75	20.89	16.36	13.33	8.41	6.83	4.35
Harcama esaslı görelî yoksulluk	14.74	15.51	14.18	16.16	14.50	14.70	15.06	15.12
Kent								
Gıda yoksulluğu (açlık)	0.92	0.74	0.62	0.64	0.04	0.07	0.25	0.06
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	21.95	22.30	16.57	12.83	9.31	10.36	9.38	8.86
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı	0.03	0.01	0.01	-	-	-	-	-
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı	2.37	1.54	1.23	0.97	0.24	0.09	0.19	0.04
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı	24.62	18.31	13.51	10.05	6.13	4.40	3.07	0.96
Harcama esaslı görelî yoksulluk	11.33	11.26	8.34	9.89	6.97	8.38	8.01	6.59
Kır								
Gıda yoksulluğu (açlık)	2.01	2.15	2.36	1.24	1.91	1.41	1.18	1.42
Yoksulluk (gıda+gıda dışı)	34.48	37.13	39.97	32.95	31.98	34.80	34.62	38.69
Kişi başı günlük 1 \$'ın altı	0.46	0.01	0.02	0.04	-	-	-	-
Kişi başı günlük 2.15 \$'ın altı	4.06	3.71	4.51	2.49	3.36	1.49	1.11	0.63
Kişi başı günlük 4.3 \$'ın altı	38.82	32.18	32.62	26.59	25.35	17.59	15.33	11.92
Harcama esaslı görelî yoksulluk -	19.86	22.08	23.48	26.35	27.06	29.16	31.00	34.20

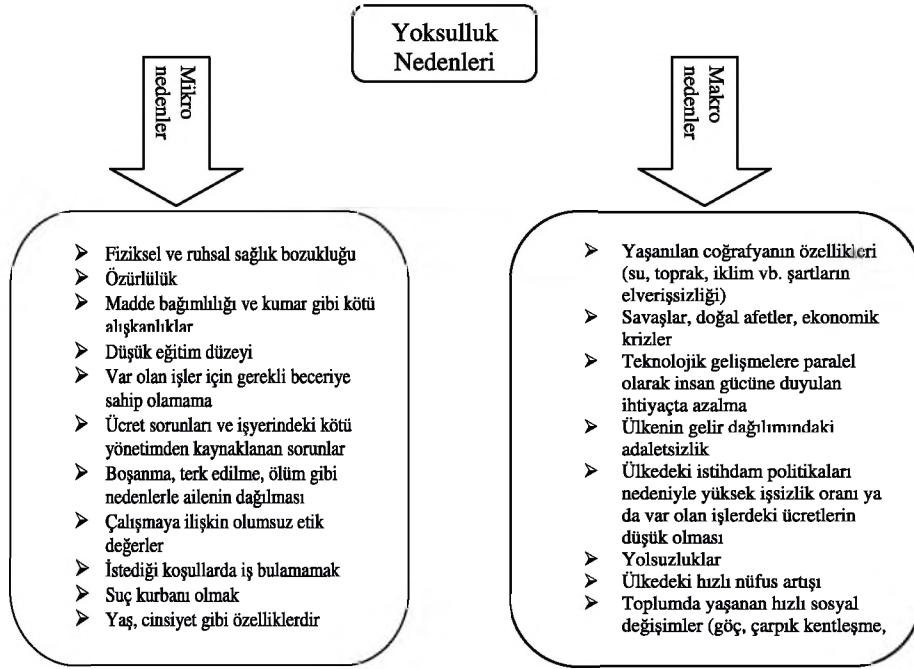
Kaynak: TUIK, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=409>, Erişim Tarihi: 01.05.2012.

Not: Çizelge oluşumunda Altay, 2007; Taban ve Şengül, 2010' den yararlanılmıştır.

2.2. Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluğun nedenlerini ortaya koyma, yoksullukla mücadelede uygulanacak stratejiyi belirlemede yardımcı olacaktır. Ancak yoksulluğun tanımlanmasında olduğu gibi yoksulluğun nedenlerini de tanımlamak oldukça güçtür. Zira yoksulluğun nedenlerine ilişkin görüşler, ülkeden ülkeye ve ülke içinde de yaş, dini inanç, ırk, dünya görüşü, eğitim, gelir düzeyi gibi unsurların ötesinde, yerleşim yerleri ve gelişmişlik düzeyine bağlı olarak farklılıklar göstermektedir (Şenses, 2003). Ayrıca farklı yoksulluk türlerinin farklı nedenlerden kaynaklandığı da bilinen bir gerçektir. Örneğin sürekli yoksulluk ile kısa dönem yoksulluğunun aynı nedenlerden kaynaklandığı düşünülemeyeceği için, yoksulluğun nedenlerinin yoksulluğun süresine göre de farklılık göstermesi beklenmektedir (Kösemen, 2004). Bu gerekçelerden hareketle yoksulluğun nedenleri mikro-makro nedenler, kişisel-yapısal nedenler, ekonomik büyüme, demografik unsurlar ve işgücü piyasalarından kaynaklanan nedenler şeklinde kategorik olarak incelenebilmektedir.

Yoksulluk literatürüne katkı veren bazı düşünürler tarafından yoksulluk nedenleri, bizzat kişinin kendi özelliklerinden kaynaklanan (mikro) nedenler ve kişinin içinde yaşadığı çevreden kaynaklanan dolayısıyla kişiden bağımsız (makro) nedenler olarak kategorize edilmektedir (Güneş, 2009).

Kaynak, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nce Ekonomik Gelişme ve İstihdamın Arttırılmasına Yönelik Desteklenen Projeler, 2008.

Yoksulluğun nedenlerine ilişkin yapılan bir diğer sınıflandırma da kişisel ve yapısal nedenlerdir. Kişinin kendi şahsi tutum, davranış ve eksikliklerinden kaynaklanan sebepler “kişisel nedenleri” oluşturmaktadır. Siyasi otoritenin veya devletin yoksullukla mücadele konusunda gereken sosyal, ekonomik, politik ve hukuki önlemleri almamasından veya alamamasından kaynaklanan sebepler ise “yapısal nedenler” olarak adlandırılmaktadır (Seyyar, 2003).

Yukarıda sayılan nedenlere ek olarak ekonomik büyümeden ve söz konusu büyümenin yoksul kesimlerin aleyhine gerçekleşmesinden dolayı ortaya çıkan yoksulluk nedenleri; demografik unsurlardan kaynaklanan yoksulluk nedenleri ve işgücü piyasasındaki değişimden ve söz konusu değişime işgücünün cevap verememesinden kaynaklanan nedenler de bulunmaktadır. (Güneş, 2009).

3. Yoksulluk ve Kadın

Yoksulluk, sadece gelir ve fiziki kaynakların yetersizliği değil, aynı zamanda toplumsal mahrumiyet, güçsüzlük ve kaynakların dağılımındaki farklılıktan kaynaklanmaktadır (Farrel ve Caitlin, 2003). Kayıt dışı çalışma ile yoksulluk arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bir taraftan kayıt dışı sektör geliştikçe yoksulluk artmakta, öte yandan yoksulluk arttıkça da kişiler, özellikle de kadınlar güvencesiz işleri kabul etmek zorunda kalmaktadırlar (Şener, 2009). Yani, kadınların yoksulluktan daha çok etkilenmelerinin nedenlerinin başında; daha düşük ücretle, garantisi olmayan, finansal güvenliği ve sosyal güvenliği olmayan işlerde çalışmayı kabul etmeleri gelmektedir (Altay, 2007). Türkiye’de kadın yoksulluğunu istatistiksel olarak ifade edilmesinde net değerleri görmek zordur. Bu nedenle kadın yoksulluğuna ilişkin gözlem Türkiye’de, kadının istihdamdaki oranlara ya da kadın-yoksulluk ilişkisinin ele alındığı çalışmalar aracılığıyla yapılabilmektedir. Türkiye genelinde kadın istihdamının genel özellikleri:

- ✓ İşgücüne düşük düzeyde katılım,
- ✓ Şehre göç eden kadınların istihdam dışında kalmaları,
- ✓ Düşük eğitim istihdamdan yeterince yararlanamamalarında belirleyici olmakta, Kırdaki istihdam edilen kadınlar büyük ölçüde ücretsiz aile işçisi,
- ✓ Kentte kayıt dışı sektörde asgari ücretin altında çalışmaktalar ve
- ✓ Evde sigortasız fason işlerde çalışmaktadır.

Kısacası kadın istihdamı, erkeklere nazaran oldukça sorunlu bir süreç izlemekte ve ücretler açısından da doğrusal orantılı olarak eşit işe eşit ücret ilkesine zıt bir şekilde sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar genel olarak aşağıdaki gibi ifade edilebilir (İlkkaracan,1998; Koray ve ark., 1999; Çolak ve Kılıç, 2001; Kocacık ve Gökkaya, 2005; Ören ve ark., 2012):

- ✓ Tarım sektörünün toplam istihdamdaki payının büyüklüğü,
- ✓ İstihdamdaki kadınların daha çok ücretsiz aile işçisi olması,
- ✓ Bazı bölgelerde şehirleşmenin yeterince sağlanamamış olması,
- ✓ Medeni durumları ve

- ✓ Kültürel alışkanlıklar ve gelenekler.

4. Mikro Kredi

Mikro kredi: iş yapma fikri olup, gelir getirici bir faaliyette bulunmak üzere, küçük bir başlangıç sermayesine ihtiyacı olan yoksullara imkân verilmesidir. Sadece güvene dayanan, teminatsız ve kefilsiz küçük sermaye şeklindeki mikro kredi, yoksulların kendi kendilerine yoksulluktan kurtulmaları için etkili bir stratejidir. Mikro kredinin uluslararası uygulamalarında, en yoksul insanlar ve özellikle mevcut resmi mali sistemin dışladığı yoksul kadınlar öncelikli hedef almaktadır. Daha sonra işsiz gençler, topraksız köylüler, küçük ölçekli çiftçiler, sokaktaki sähipsiz çocuklar ve orman köylüleri gelmektedir (Ghatak ve Guinnane, 1999; Robinson, 2001; Aghion ve Morduch, 2005; Akbıyık ve Şahin, 2009).

Mikro kredi fikri ilk olarak 1973 yılında Bangladeş'te ekonomi profesörü olan Muhammed Yunus tarafından ortaya atılmıştır. Yunus, bu uygulamayı yoksulluğun çok yoğun bir şekilde yaşandığı Bangladeş'te genç bir kadına bambu sepeti yapması için 6 \$ kredi vererek başlatmıştır. Mikro kredi, başta A.B.D. ve Avrupa'nın çeşitli ülkeleri de dâhil olmak üzere, bütün kıtalarda ve Türkiye dâhil yaklaşık 111 ülkede başarıyla uygulanmaktadır. (www.israf.org).

Mikro Kredinin Özellikleri:

- ✓ Mikro kredi kendi işini kurarak gelir getirici faaliyette bulunan yoksullara destek vermeyi esas almıştır.
- ✓ Mikro kredide kefalet, teminat veya senet benzeri işlemler istenmediği gibi icra takibi de yapılmaz. Mikro kredide esas olan insanların birbirlerine güvenmesidir.
- ✓ Bütün verilen paralar kredi olup, borç olarak verilir ve haftalık taksitlerle hizmet maliyeti ile birlikte geri toplanır.
- ✓ Başlangıç kredi alan üye; aldığı krediyi zamanında öder, disiplinli olarak toplantılara katılır ise, ikinci yıl kredisini arttırarak alma şansına sahiptir
- ✓ Kredinin bir insanlık hakkı olduğuna inanılmaktadır (Güneş, 2009)

Mikro Kredinin Amacı:

Mikro kredinin amacı, klasik yollarla (banka kredisi) kredi alamayacak kişilere; yoksulluğu, gelir dağılımındaki adaletsizliği ve işsizliği azaltacak şekilde, ailesi ve kredi alan için, kendi kendine gelir getirici bir faaliyet yapılmasını, ekonomik ve sosyal kalkınmayı sağlamaya katkı sağlayacak sermaye ihtiyacını karşılamaktır (Webb ve ark., 2002).

Mikro Kredi Uygulaması:

Mikro kredi uygulaması, teminatsız ve kefilsiz kredi almak için, aynı mahallede oturan benzer ekonomik ve sosyal şartlarda yaşayan beş bayanın bir araya gelmesi sonucu oluşturulan grup üyelerinin her birisine ayrı ayrı kredi verilmesidir (Özmen, 2012).

Kredinin Geri Ödenmesi :

Grameen Mikrokredi Projesinden para alındığı hafta içinde mutlaka yapılması düşünülen gelir getirici faaliyet için kullanılmalıdır. Paranın bu şekilde kullanılmasından bir hafta sonra, alınan kredi hizmet maliyeti ile birlikte 46 haftada ve haftalık olarak geri ödenir (www.israf.org).

Kredinin Maliyeti:

Mikro kredinin sürdürülebilir olması ve daha fazla kişiye ulaşabilmesi yanında, çalışanların masraflarının ve işletme giderlerinin karşılanması için, hizmetlerin karşılığı olarak bir hizmet maliyeti alınmaktadır. Mikro kredide vatandaşların evine kadar gidilerek taksitler her hafta toplanır (www.israf.org). Türkiye Grameen Mikrokredi Projesinden para alındığında, mikro kredi alan şahıstan yıllık olarak %15 hizmet maliyeti alınır. Mikro kredi kullanıcılarından alınan hizmet maliyeti; mikro kredi faaliyetlerinin tanıtımı ve yürütülmesi yanında, personel giderleri, ulaştırma ve haberleşme ile diğer işletme giderlerine harcanır. Hizmet maliyetinin alınmasındaki temel amaç, Mikro kredi faaliyetinin sürdürülebilirliğini sağlamaktır (www.israf.org).

Mikro Kredi Kimlere Verilir?:

Mikro kredinin birinci görevi yoksul ailelerin kendi çabalarıyla yoksulluktan kurtulmalarına yardımcı olmak olduğundan, hedef kitlesi yoksullar özellikle dar gelirli kadınlardır. Bireysel olarak kendi işlerini kuran mikro kredi üyeleri, grup olarak değerlendirilirler. Mikro kredi grupları beşer kişiden oluşur. İlk yıl için öngörülen kredi tutarı 100 ile 700 TL arasındadır. İkinci yıl kredisine ise 800 TL den fazla değildir. 3. yıl kredisine ise 1.000 TL yi geçmeyecek şekilde ayarlanmıştır (www.israf.org).

Bahsedilen kredi tutarları sadece yıllara göre değil iş hacmine, işin gelişebilirliğine, üyenin ve grubun performansına da bağlı olarak eski üyelere 3.000 TL'ye kadar kredi verilebilir (www.israf.org).

Mikro Kredi İle Ticari Banka Arasındaki Farklar:

Ticari banka, kredi vereceği kişiden ipotek, teminat ve kefalet ister. Hâlbuki mikro kredi uygulamasında ise ipotek, teminat ya da kefil istenmez. Mikro kredi uygulamasında; mikro kredi çalışanları taksitlerin tahsil edilmesi için her hafta mahalle veya köye giderek orada tahsilâtı yapılmaktadır. Ticari bankalarda ise, müşteriler bankaya gitmek mecburiyetindedir. Mikro kredi kuruluşlarının sağladığı krediler, ticari banka kredilerine oranla daha yüksek faizlidir (COMCEC, 2007).

Kredi Türleri:

Temel kredi; Normal olarak mikro kredi almak isteyen dar gelirli kadınlara verilen ve 100 TL – 700 TL arasında değişen miktarlardaki kredidir. Girişimci kredisi; Temel krediyi alanlar arasından, ticari potansiyel gösteren başarılı ve iş kadını olma yolunda önemli adımlar atmış ve onu kanıtlamış olan mikro kredi kullanıcısı kadınlara birinci yıldan sonra, her yıl en fazla 1000 TL artırılarak verilen kredidir. Mücadeleci vatandaş kredisi; Halen dilenmekte olan kadın ve erkek

ayrımı yapılmaksızın bütün dilenenlere verilen kredidir. 50 TL'den başlayarak ve hizmet maliyeti alınmadan verilen kredide; geri ödeme yapılması, geri ödemenin taksit zamanı ve miktarını mücadeleci vatandaş belirler. Mücadeleci vatandaş, verilen krediyi geri ödemediği takdirde kendisine yeni kredi verilmez (TGMP, 2010).

Mikro Kredi İle Yapılabilecekler:

Mikro kredi kullananlar; terzilik, sebze ve meyve yetiştirmek, manavcılık, dikiş-nakiş, el işi, hindicilik, tavukçuluk gibi evcil hayvan yetiştirmek ve satmak, bakkaliye, tatlıcılık, çamaşır yıkama, çocuk ve yetişkin elbisesi satmak, terlik satmak, halı-battaniye satma, bisiklet kiraya vermek, buz üretmek, piko yapmak, süt ve yoğurt satmak gibi çeşitli faaliyetler yapabilirler. Mikro kredi alanlar arasından örnek olarak kredi alan kadınlardan birisi, 100 milyon kredi alıp, mahallesinde metre ile tülbent satıyor. İş bulamayan bir ebe, 500 milyon lira kredi alıp mahallesinde sağlık kabini kurdu. 500 milyon kredi alıp, bakkaliye ve manav dükkânı açan yanında, 200 milyon alıp patlıcan serası kuran, 500 milyon krediyle çamaşır makinesi alıp, lokantalardan eşi ve çocukları tarafından toplanan örtü, önlük ve peçetelerin yıkanması ile geçimini temin eden ve aldığı 500 milyon lira krediyle, evinde süs bebekleri yapıp tuhafiyeye satan gibi yaklaşık 70 çeşit iş yapan 1100 iş kadını kredi kullandı (www.israf.org).

Kadın ve Mikro Kredi

Mikro kredinin amacı, klasik yollarla kredi alamayacak yoksul ve dar gelirli insanların kendi kendilerine gelir getirci faaliyetlerde bulunmaları, ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sağlayacak sermaye ihtiyacını gidermektir. Kadınlar bu uygulamanın en çok gözlemlendiği kesim olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü kadının toplumdaki görece yoksulluğu ve yoksunluğu, kadınlara yönelik ya da kadınları hedef alan kalkınma stratejilerini üretmeyi gündeme taşımaktadır (Ören ve ark., 2012).

Kalkınma çabaları içerisinde yetersiz varlığı, sosyal ve ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesi adına kadınların güçlendirilmesi gerekliliğini gündeme taşımıştır. Bu çerçevede geliştirilen uygulamalardan biri olarak karşımıza çıkan mikro kredi, kadınların ekonomik faaliyetlere katılımlarını sağlama yoluyla ekonomik güçlenmeye yol açacağı ve güçlenmenin diğer boyutlarının gerçekleşmesi yönünde de önemli bir katkı sağlayacağı savunulan bir uygulamadır. Mikro kredinin kadınlara verilmesinin nedenleri, kadın yoksulluğunun yüksek seviyelerde yaşanması ve kadınların ellerindeki parayı hane halkının refahı için harcaması olasılığının daha yüksek olduğu yönündeki tespitlere dayandırılmaktadır. Ayrıca kadınların borçların zamanında geri ödenmesi konusunda daha duyarlı olmaları, mikro kredi hizmetinin kadınlara yönelik olmasını destekleyen bir diğer gerekçedir. Genel olarak bu temel gerekçelere ek olarak mikro kredinin hedef kitlesi olarak çoğunlukla kadınlara yönelmesinin nedenleri aşağıdaki gibi özetlenebilir (Baltacı, 2011; Güzel, 2011).

- ✓ Kadınların yoksullar arasında çok büyük oranda yer aldığının genel olarak kabul edilmesi,
- ✓ Kadınların gelirlerinin çoğunu aileleri için harcaması. Yani kadınların gelirleri arttıkça bu gelirlerini daha çok ailenin geçimine yönlendirip, daha az ise kişisel tüketime yönelmeleri,
- ✓ Sürdürülebilirlik temelinde kadınların geri ödeme oranlarına ve işbirliğine yatkınlıkları,
- ✓ Kadınların finansal kaynaklara eşit erişiminin sağlanmasının bir insan hakkı olarak gerçekleştirilmesi gerekliliği görüşü,
- ✓ Mikro kredinin kadınları güçlendirmede etkili bir araç ya da başlangıç noktası olduğudur.

Kadının yoksulluğuna karşı hayata geçirilen mikro kredi uygulamasının kadın için yarattığı sonuçlar mikro kredinin başarısı ve yaygın etkisini anlamak için önemli bir değerlendirmedir. Bu açıdan literatürde mikro krediye yönelik getirilen olumlu değerlendirmeler ve eleştirilere aşağıda yer verilmiştir. Mikro kredinin genel olarak kadınlara sağladığı yararlar aşağıdaki gibi sıralanabilir. (Djuraev, 2008)

- ✓ Kadınların kendi kendilerine gelir getirci faaliyetlerde bulunmaları, ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sağlayacak sermaye ihtiyaçlarını gidermeye yöneliktir,
- ✓ Mikro kredinin teminat, kefalet, icra ve mahkeme süreçleri takip edilmeden verilen küçük bir sermaye oluşu, özellikle sosyal güvencesi ve teminatları olmayan kadınlar için cesaret verici bir nitelik taşıması,
- ✓ Mikro kredi ile kendilerini kurmalarına imkân verilen kadınlar zamanla iş tecrübesi de edinerek, eğitilmelerinde ve kişisel olarak kendilerini geliştirmelerinde de katkı sağlayabilmektedirler,

Bunlara ek olarak Arıkan ve diğerlerinin çalışmasında öne çıkan değerlendirmelere göre kadın-mikro kredi ilişkisinin kadına yönelik faydaları aşağıdaki gibidir:

- ✓ İşsizliği azaltıcı,
- ✓ Kırdan kente göçü önleyici,
- ✓ Üretimi, geliri ve tüketimi artırıcı etkileri vardır.
- ✓ Ekonomik faydalarının toplamı ise, işsizlikten kaynaklanan yoksulluk nedeniyle ortaya çıkan birçok toplumsal sorunun (hırsızlık, kapkaç, terör ve çetecilik gibi) azaltılmasına katkı sağlar.

Mikro kredinin kadınlar açısından sağladığı bu olumlu kazanımların yanında eleştirildiği yönleri de mevcuttur. Bu eleştiriler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- ✓ Mikro kredi uygulamalarının taşıdığı endişelerden ilki, kredilerin geri dönüş oranının düşük olması halinde mikro kredinin bankacılık sistemine zarar verebileceği, kayıt dışını artıracığı ve bu yöntemle bankalarda kara paranın aklanabileceği gelmektedir. (Arıkan ve ark., 2010).
- ✓ Bunun yanında herhangi bir teminat ve güvencenin alınmaması, ödemeyenlere baskı ve yaptırımın zor olması, kredilerin geri dönmeme riskini arttırıcı bir özellik taşıyor (Aşçı ve Demiryürek, 2008).

✓ Yaygınlaşması için güçlü bir iletişim ve ulaşım ağına ihtiyaç duyması ki bu durumun da daha çok insan gücünü doğurması. (Aşçı ve Demiryürek, 2008).

✓ Önceleri mikro krediden yararlananların sayısı çok yüksek oranda olmasına karşın, bazı ülkelerde düşük kredi-yüksek faiz uygulamalarıyla yoksulları ödeme güçlüğü içine itmiştir. Bu durum da mikro finans kurumlarına “küçük borç tuzakları” eleştirisine yol açmıştır (<http://infochangeindia.org>).

5. Türkiye’de Mikro Kredi Uygulamaları ve Değerlendirilmesi

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Birleşmiş Milletler’in yoksulluğun 2015 yılına kadar %50 azaltılması hedefinin altına imza atmıştır. Günümüzde artık anlaşılmıştır ki, hibe şeklindeki yardımlarla insanlar fakirlik ve açlık sınırının üstüne çıkarılamaz. Bu bakımdan, radikal politika değişikliği yapılarak, kendi kendine iş kurmayı esas alan ve daha onurlu bir iş yapma ve borç alma biçimi olan mikro kredi Türkiye’de yaygınlaştırılmalıdır (TOG 2012).

Tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de de kadınların çalışma hayatına katılmalarında ve düzenli gelir elde etmeye başlamalarında mikro kredinin önemi büyüktür. Türkiye’de, dünyada uygulanan mikro kredi programına benzer bir uygulamaya biraz gecikmeli olarak başlamıştır (Güzel, 2011). Bu kapsamda ilk adım, Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı bünyesinde kurulan ve bir mikro ekonomik destek işletmesi olan MAYA (Kadın Emegini Değerlendirme) tarafından 2002 yılında atılmıştır. MAYA faaliyetlerine 1999 Marmara depreminden sonra Kocaeli’nde başlamış olup, 2003 yılında da İstanbul’da mikro kredi uygulamasına geçmiştir (İstanbul Ticaret Odası, 2004). MAYA tarafından verilen ilk kredi tutarı 30\$ ile 300\$ arasında olmuştur ve kredilerin geri dönüş oranında da % 100’lük bir başarı oranı sağlanmıştır (COMCEC, 2007).

Türkiye’deki mikro kredi program uygulamalarından bir diğeri ise 2003 yılında Türkiye İsrافی Önleme Vakfı, Diyarbakır Valiliği ve Grameen Trust’ın işbirliği ile Diyarbakır’da başlatılan “Türkiye Grameen Mikro Kredi Projesi (TGMP)’dir. Bu proje; Dünya Bankası’nın 500 milyon dolar kredi vermesi ve Başbakanlığın da 130 milyon dolar bütçe ayırmasıyla başlamıştır (COMCEC, 2007).

TGMP kar amacı gütmemektedir. Programın amacı; yoksul ve özellikle kadınlar olmak üzere girişimci bireylere kredi sağlayarak yoksulluklarını azaltmaktır. Bu kapsamda Türkiye’nin kentlerinde ve kırsal kesimlerinde yaşayan kadınların gelir getirici faaliyetlerini desteklemek amacıyla düşük miktartlı krediler verilmektedir (TGMP, 2010). Program doğrultusunda sağlanacak krediler en az 500 TL en çok da 2000 TL tutarında olmuştur. Vadeleri 1 yıldır ve haftalık geri ödeme esasına dayalıdır. Bu kredilerin de geri dönüşünde sorun yaşanmamıştır (T.K.B, 2007).

Türkiye’de ise mikro kredi uygulamaları,

- ✓ Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV) (MAYA)
- ✓ Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı (TGMP)
- ✓ Toplum Gönüllüleri Vakfı (TGV) çalışmaları ile yürütülmektedir (Ören ve ark., 2012).

Dünya’da uygulanan en yaygın mikro kredi sistemi olarak Grameen Sistemi ülkemizde de oldukça önemli projelere imza atmaktadır. Türkiye İsrافی Önleme Vakfı ve Grameen Bank’ın girişimleri ile Diyarbakır ve Bismil’de oluşturulan mikro kredi uygulaması, ülkemiz açısından başlangıç olmuştur(www.israf.org). 2003 yılında Diyarbakır’da pilot proje olarak uygulanmaya başlanan TGMP 2012 Mayıs ayı itibari ile 53 ilde 85 şubeye (bu şubeler; Adıyaman, Afyon, Aksaray, Amasya, Ankara, Antalya, Artvin, Aydın, Balıkesir, Batman, Bilecik, Bingöl, Bolu, Burdur, Bursa, Çankırı, Çorum, Diyarbakır, Denizli, Elazığ, Erzincan, Eskişehir, Gaziantep, Giresun, Hakkari, Hatay, Iğdır, Isparta, İzmir, Kayseri, Kahramanmaraş, Kırıkkale, Kırşehir, Konya, Kütahya, Malatya, Manisa, Mardin, Mersin, Muğla, Muş, Niğde, Rize, Samsun, Siirt, Sivas, Şanlıurfa, Şırnak, Tokat, Trabzon, Uşak, Yozgat ve Zonguldak’dır) ulaşmıştır. TGMP kapsamında kredi çeşitleri ise şöyledir (TGMP, 2010):

Çizelge 3. TGMP Kredi Çeşitleri

<i>Temel Kredi</i>	<i>Hayvancılık kredisi</i>	<i>Mikro Girişimci Kredisi</i>	<i>Mücadeleci Vatandaş Kredisi</i>
Temel kredi 1 yıllık kredidir. Bütün TGMP üyeleri, aynı sistemde kalmak ve hiçbir zorluk çıkarmamak kaydıyla kredi limitlerini arttırabilirler. Bu kredi sisteminde üye, aldığı kredi tarihinden itibaren 6 ay sonra ödediği miktarı tekrar kredi olarak çekebilir. Temel kredi de üyenin gönüllü tasarruf hesabına para yatırma imkânı vardır.	Bu kredi, Mayıs ve Haziran aylarında verilmekte olup, 500- 1000 TL arasındadır. Üye bu krediyi aldıktan sonra, ilk olarak 6 ay boyunca haftalık aidatlarla aldığı paranın %15'ini hizmet bedeli olarak ödemektedir. Hayvan alımı için kullandığı kredinin geriye kalan kısmını hayvanının satışından sonra ödemektedir.	TGMP; yetenekli, başarılı, çalışkan ve tecrübeli üyelerine yönelik olarak Temel Krediyeye ek olarak, "Mikro Girişimci Kredisi" adı altında farklı bir kredi programını da uygulamaktadır.	TGMP'nin sokaklarda dilenerek geçinen veya gerçekten sokaklarda yaşayan çok aşırı yoksul insanlara yönelik başlatmış olduğu kredi çeşidine "Mücadeleci Vatandaş Kredisi" denilmektedir.

Kaynak: Oren ve ark.,2012.

Türkiye’de hem vakıflar tarafından hem de devlet tarafından desteklenen mikro kredi sistemi başta kırsal kesimlerde ve kentlerin yoksul kesimlerinin yaşadığı geçekundu alanlarında başarılı örnekleri bulunmaktadır. Özellikle Türkiye Grameen Mikro kredi Programı tarafından sistem başarılı bir şekilde yürütülmektedir. Türkiye genelinde 2007 yılı itibari ile faaliyet göstermeye başlayan ve en yaygın mikro kredi sistemi olarak TGMP’ne ilişkin sayısal verileri Çizelge 4’de gösterilmiştir. 2010 yılı sonunda, TGMP kurulmasından itibaren şubesini %86.15, çalıştırdığı personel sayısını %71.43 oranında arttırdığını buda iş istihdamı için pozitif bir sonuç denilebilir. Üye sayısını %82.52, verdiği mikro kredi kişisini %82.89 ve verdiği mikro kredi miktarında ise %87.08 arttırmıştır.

Çizelge 4. Türkiye Geneli Mikro Kredi Kullanımına İlişkin İstatistikler
Kaynak: tgmp, 2010. www.tgmp.net, 2010 Yılı Faaliyet Raporu

Bilgiler	Yıllar			
	2007	2008	2009	2010
Şube	9	16	56	65
Personel	60	124	194	210
Üye	7.397	16.556	29.077	42.306
Merkez	422	1.254	2.032	2.906
Mikro kredi kullanan sayı	6.925	15.369	28.314	40.467
Dağıtılan Kredi Miktarı	9.580.336.00	20.008.555.50	41.175.378.50	74.122.621

2002 yılında mikro kredi uygulamasının başlaması ile MAYA 7.895 \$ ve 37 üyesi ile faaliyetine başlarken 2010 yılı sonunda verdiği kredi miktarında %99.04 ve üye sayısında %97.92 oranında arttırmıştır. 2002 yılından 2010 yılına kadar geçen süre içerisinde, hem verilen kredi miktarında hem de üye sayısında önemli miktarlarda artış yaşanmıştır. Özellikle son yıllarda mikro krediye verilen önem gün geçtikçe daha fazla artmaktadır (Çizelge 5).

Kullanılan kredileri; sektör olarak: ticaret, üretim, hizmet, hayvancılık+tarım ve ihtiyaç, iş yeri olarak: ev, dükkan, tezgah ve pazar, iş kolu olarak incelendiğinde ise: el işi/dantel ve tuhafiyeye malzemesi üretim ve satış şeklinde değerlendirilmektedir (Soyak, 2010).

Çizelge 5. MAYA ve TGMP'nin Yıllara Göre Verdiği Kredi Miktarı

Yıllar	Mikro Kredi Kuruluşu	Kredi Miktarı (\$)	Aktif Üye Sayısı
2002	MAYA	7.895	37
	TGMP	-	-
2003	MAYA	135.668	364
	TGMP	-	-
2004	MAYA	420.911	1.058
	TGMP	-	-
2005	MAYA	437.052	1.301
	TGMP	-	-
2006	MAYA	539.690	1.689
	TGMP	-	-
2007	MAYA	734.650	1.905
	TGMP	4.028.313	4.302
2008	MAYA	687.623	1.045
	TGMP	4.141.718	15.369
2009	MAYA	849.995	1.854
	TGMP	7.975.781	28.314
2010	MAYA	824.530	1.777
	TGMP	11.957.703	42.306

Kaynak: "Microfinance in Turkey: Country Profile"

<http://www.mixmarket.org/mfi/country/Turkey> <http://www.mixmarket.org>

6. Sonuç

Yoksulluk tüm insanları ilgilendiren bir sorundur, ancak kadınlar bu sorunu daha fazla yaşamaktadırlar. Kadınların yoksullaşmasının en önemli nedenleri arasında; eğitimsizlik, iş gücüne katılım oranının düşüklüğü ve toplumda kadına olan bakış açısını sayabiliriz. Bu sorunların kısa vadede giderilmesi kolay gözükmemektedir.

Dünya için önemli bir sorun olan ve yaşanan ekonomik krizlerle tetiklenen yoksulluğun azaltılması için birçok araç mevcuttur. Bu araçlardan bir tanesi özellikle kadınların yoksulluğunu azaltmayı amaçlayan mikro kredilerdir. Mikro krediler yoksul insanların ekonomik sürece dahil edilmesinde önemli bir yere almaktadır.

Türkiye'de, henüz tam anlamıyla gelişmiş bir mikro kredi piyasası oluşmamıştır. Türkiye'de yaşayan yoksul insanların bu sisteme hala yeterince katılımı ya da bilinçlendiği söylenemez. Kadınların risk almak istememesi, toplumun bakış açısı ticari kredi ile karıştırılması gibi sebepler, krediye başvurma konusunda çekingen davranmalarına neden olmaktadır. Bu sistemin başarılı olması ancak daha geniş kesimlere ulaşmayla sağlanabilir. Ayrıca mikro kredilerle ilgili beklenen kanuni altyapının oluşması ve toplumun ve özellikle kadınların mikro kredi hakkında bilinçlendirici politikalar izlemekte mikro kredi piyasasını olumlu bir şekilde etkileyecektir.

Yoksulluğun azaltılmasında mikro krediler tek araç olarak görülmemelidir. Ekonomik büyümeyi ve kalkınma olmadan yoksulluğun azaltılması mümkün değildir. Mikro krediler destekleyici bir politika olarak kullanılabilir. Çok yoksul insanlar aldıkları kredileri öncelikli ihtiyaçları doğrultusunda kullanabileceklerinden düzenli bir gelir elde edemeyebilirler. Çok yoksul insanların öncelikli olarak devlet yardımlarıyla desteklenmesi gerekmektedir. Çünkü krediyi alan kişiler, kredileri ödeyemediklerinde düşük de olsa faiz oranlarıyla karşılaşacaklar ve ödeyemedikleri borçları onları öncekinden çok daha zor durumda bırakacaktır.

Kaynaklar

Aghion, A. ve Morduch, J., 2005. "The Economics Of Microfinance", Mit Press, Cambridge Ma.

Akbıyık, N. ve Şahin, L., 2009. "Mikro Kredi Uygulaması ve Ekonomik Kriz", İnönü İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, s. 1735-1747.

Alcock, P., 2006. Understanding Poverty, New York: Palgrave Mac Millan.

Altay, A., 2007. "Küreselleşen Yoksulluk Olgusunun Önlenmesinde Mikro Finansman Yaklaşımı", Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi, Cilt: 44 Sayı:510, S. 57-67.

Baltacı, N. Ö., 2011. "Kadınları Güçlendirme Mekanizması Olarak Mikrokredi", Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Uzmalık Tezi.

Arıkan, G., Korkut, S. E. ve Uluoğlakçı, C., 2010. "Kadın Yoksulluğu ve Mikrokredi Uygulaması: Ankara Örneği", Uluslar Arası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu Deneyimler ve Yeni Fikirler, İstanbul.

Aşçı, Z. ve Demiryürek K., 2008. "Kırsal Yoksullukla Mücadelede Yeni Adım: Mikro Kredi", Hr.Ü.Z.F. Dergisi,

12 (4), S. 73-79.

COMCEC, 2007. 23. IS. Türkiye Raporu, Yoksulluğun Önlenmesinde Mikro Kredi Uygulamaları ve Türkiye, [http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%2020307%20CR\(1\)TR.pdf](http://www.comcec.org/EN/belge/arsiv/pdf/TURKEY%2020307%20CR(1)TR.pdf), E.T. 01.05.2012.

Coşkun, S. ve Tireli, M., 2008. "Avrupa Birliği'nde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye", Nobel Yayınları, Ankara.

Çolak, Ö. F. ve Kılıç, C., 2001. "Yeni Sanayileşen Bölgelerde Kadın İşgücü Arzı: Şanlıurfa Örneği, Türkiye", İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Yayın No: 214 s7.

Djuraev, N., 2008. "Mikro Kredi Sistemi ve Kırgızistan", Kırgızistan –Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

Dumanlı, R., 1995. "Yoksulluk Kavramı, Ölçülmesi ve Gelir Dağılımı İlişkileri", Yeni Türkiye, Ankara.

Dündar, S. O., 2007. Mikro Finansman, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Ankara, S. 3, E.T.

Farrell H. ve Caitlin A., 2003. "Women And Poverty, National Women's Council Of Ireland, Nwci Factsheet" No. 2, (Çevrimiçi), www.nwci.ie/Documents/Wompoverty.Doc, S. 1. Aktaran: M. Öztürk Ve B. Işıl Çetin, Dünyada Ve Türkiye'de Yoksulluk Ve Kadınlar, Journal Of Yasar, No 16, 2009.

Ghatak, M., Gunnane, T.W., 1999. "The Economics Of Lending With Joint Liability: Theory And Practicel", Journal Of Development Economics, Vol. 60, No. 1, Ss. 195-228.

Gökyay, Ç., 2008. "Türkiye'de Mikro Kredi Uygulamaları ve İstihdama Yansımaları", T.C. Çalışma Ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü, Uzmalık Tezi.

Güzel, S., 2011. "Kadın Yoksulluğu İle Mücadelede Dünya Bankası ve Mikro Kredi Uygulaması: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme", Azerbaycan Dergisi, s.79-96.

Güneş, S., 2009. Yoksullukla Mücadelede Mikro Kredi Uygulamaları ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü Proje Destekleri. Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi, Ankara.

İkcaracan, İ., 1998. "Kentli Kadınlar Ve Çalışma Yaşamı", 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları s, 286.

İstanbul Ticaret Odası, 2004. "Mikrokredi yoluyla yoksulluğun azaltılması", Yayın No:2004-32,Acarmatbaacılık, İstanbul.

Kalaycıoğlu, S., 2007. "Yoksulluk Nasıl Anlaşılmalı Temel Tanımlar, Yaklaşımlar", SYDV Yoksulluk Üzerine Seminerler Dizisi, Ankara.

Kocacı, F. ve Gökkaya, V. B., 2005. "Türkiye'de Çalışan Kadınlar Ve Sorunları", Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, C: 6 s,169.

Koray M., Demirbilek S. ve Demirbilek T., 1999. "Gıda İşkolunda Çalışan Kadınların Koşulları ve Geleceği", T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Ve Sorunları Genel Müdürlüğü, s, 26-17Ankara.

Kösemen, İ. B., 2004. "Yoksulluk Çizgisinin Altındaki Nüfusa Mikro Kredi Uygulaması ve Türkiye'deki Boyutu". Yüksek lisans tezi, İstanbul.

Ören, K., Negiz, N. ve Akman, E., 2012. "Kadınların Yoksullukla Mücadele Aracı Mikro Kredi: Deneyimler Üzerinden Bir İnceleme", Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 2, sf. 319

Özmen, F., 2012. "Türkiye'de Kadın İstihdamı ve Mikro Kredi", Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, C.3, S.6. S.109-130.

Öztürk, M. ve Çetin, B.I., 2009. "Dünyada Ve Türkiye'de Yoksulluk ve Kadınlar", Journal Of Yasar University,3(11), 2661-2698.

Robinson, M. S., 2001. The Microfinance Revolution: Sustainable Finance For The Poor, Ibrd, Washington D. C.

Seyyar, A., 2003. "Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele", Yoksulluk 1. Cilt, Deniz Feneri Yayınları, İstanbul.

Soyak, M., 2010. "Kadın Girişimciliği ve Mikrofinans: Türkiye Deneyimi", Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 24, s:129-144.

Şener, Ü., 2009. "Kadın Yoksulluğu", TEPAV, s.3-4.

Şenses, F., 2003. "Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk", İletişim Yayınları, İstanbul.

Taban, S. ve Şengür, M., 2010. "Yoksullukla Mücadele Stratejisi Olarak Mikrokredi Uygulaması: Eskişehir İl Örneği", Uluslararası Yoksullukla Mücadele Stratejileri Sempozyumu: Deneyimler ve Yeni Fikirler, 13-15 Ekim 2010, İstanbul.

TİSVA, 2012. Türkiye İsrافی Önleme Vakfı, "<http://www.israf.org/pdf/TURKIYEGRAMEENMIKROKREDIPROJESIBILGINOTU.Pdf> (erişim: 11.06.2012).

TGMP, Türkiye Grameen Mikro Kredi Programı 2010. www.tgmp.net/dowland/Yillik/yillik_faaliyet/Faaliyet%20Raporu%202010%20.pdf. (E.T:11.06.2012).

Tog. 2012. Toplum Gönüllüleri Derneği, http://mikrokredi.tog.org.tr/abs/templates/bos_sayfa.asp?articleid=513&zoneid=53 (erişim: 11.06.2012).